

Borduren voor vrijheid

Een aantal jaren geleden werd kunstenaar Elganan Jelsma (1964) geconfronteerd met de enorme textielafvalberg van afgedankte militaire uniformen. Geïnspireerd door het materiaal is zij gaan denken over vrede en vrijheid. In 2025 viert Nederland alweer 80 jaar vrijheid. In een onstuimige wereld waar diverse oorlogen woeden creëert Elganan een kunstproject met vrijheidsrokken.

T
X
P

De vrijheid vieren met rokken werd in 1946 geïnitieerd door verzetsheldin Mies Boissevain. De Nationale Bevrijdingsrok was een bontgekleurde, handgemaakte lapjesrok van restjes textiel met een verhaal. Het idee voor de bevrijdingsrok was gebaseerd op de motto's: eenheid in veelheid, nieuw uit oud, opbouw uit afbraak en één dracht maakt eendracht. Iedereen zou een kleurrijke lapjesrok van oude kledingstukken maken die herinnerden aan gebeurtenissen uit het gezinsleven, aan teruggekeerde gevangenen of aan overledenen. Voor Elganan was de viering van 75 jaar vrijheid de aanleiding voor de eerste vrijheidsrok. Door de oorlog tussen Rusland en Oekraïne werden het project en de rokken groter.

Vrijheidsrokken

Tegenwoordig is er geen textielschaarste meer, maar een textieloverschot. Mensen geven daardoor ook geen waarde meer aan hun kleding. 'Bij het maken van vrijheidsrokken stop je tijd en liefde in je kleding en wordt het een te dragen kunstwerk.' Met de huidige oorlogen kreeg vrijheid ineens weer een heel andere lading, zeker voor de Oekraïense vluchtelingen die naar Nederland kwamen. Elganan ging naar diverse opvangcentra. 'Met een tolk en Oekraïense vrouwen zijn we aan het werk gegaan. Ik heb hen gevraagd om iets te borduren op een lapje afgedankte militaire kleding. Uiteraard waren ze geheel vrij in het onderwerp en de kleuren.'

Anastasia in Vrijheidsrok 2023 © Elganan Jelsma

Borduren is een ambacht/techniek die nog veel wordt toegepast in Oekraïne. Bekend zijn hun traditionele blouses. De meeste vrouwen spraken geen Nederlands of Engels, maar juist door met de handen te werken ontstond er een verbinding en leerden zij elkaar kennen. In een sfeer van rust en vertrouwen kwamen verhalen naar boven en benoemden ze onderwerpen die voor hen belangrijk zijn. Dat was ook voor mij weer inspirerend.'

Van alle versierde stukjes camouflage textiel heeft Elganan één grote vrijheidsrok samengesteld, die op verschillende locaties kan worden tentoongesteld. Toen de rok klaar was, is Elganan naar de vrouwen teruggedaan en hebben ze een fotosessie gedaan om samen mooie nieuwe herinneringen te creëren.

Oekraïne

De vrouwen vertelden over de dichtster Lesya Ukrainka (1871-1913). Haar geloof in vrijheid en onafhankelijkheid is een symbool van Oekraïne geworden. Als een soort eerbetoen heeft Elganan een borduurpatroon ontworpen van Lesya Ukrainka en haar portret geborduurd op een overrok. Ook gaven de vrouwen aan dat zij hier nu tijd hebben om te borduren, maar dat er momenteel in Oekraïne niet geborduurd wordt. De vrouwen in Oekraïne maken dagelijks camouflagepatronen van restafval, visnetten en lapjes. Ook maken ze aangepaste kleding voor soldaten die gewond zijn geraakt en er worden bivakmutsen en sokken gebreid (zoals de Nederlandse vrouwen deden tijdens WO I). De vrouwen vertelden over een mooi Oekraïens volksliedje over borduren: Twee kleuren (rood van de liefde en zwart van het verdriet). Elk detail in het borduurwerk van de vrijheidsrok heeft een eigen betekenis, van bloemen, namen en vogels.

Elganan Jelsma in haar atelier. Foto: Auke Hamers

'Bij het maken van
vrijheidsrokken stop je
tijd en liefde in je kleding
en wordt het een te
dragen kunstwerk'

Vrede

Er is nog steeds onrust in de wereld en dus is ook het project van de vrijheidsrokken nog niet afgelopen. Op diverse plekken in het land nodigt Elganan mensen uit om te borduren op lapjes afgedankte militaire textiel en van al die lapjes wordt weer een nieuwe grote vrijheidsrok gemaakt. Zelf loopt Elganan bijna dagelijks in een vrijheidsrok. 'Wat zou het mooi zijn als in 2025 heel veel mensen in Nederland een eigen vrijheidsrok maken en dat we dan een grote catwalk realiseren voor de vrede.'

De Vrijheidsrok is tot 5 januari 2025 te zien in de tentoonstelling Stof tot Nadenken in het Vestingmuseum in Naarden.

XXXXX

www.elganan.nl

[insta: @elgananjelsma](https://www.instagram.com/elgananjelsma)